

A Magyarság egyhatodát a beolvadás fenyegeti

írta Pomogáts Béla

A SZÓRVÁNYPOLGÁRSÁG KISZOLGÁLTATOTT AZ ASSZIMILÁCIÓ HATÁSÁNAK

A magyarság: az a tizennégy, esetleg tizenötmillió ember, akit reményeink szerint eltéphetetlen (nehezen eltéphető) kötelékek fűznek a magyar nyelvhez és kultúrához, ma egyféle „szigettengeren” él.

Van ennek a „szigettengernek” (akárcsak az antik világban a görög Archipelagosnak) egy kontinentális központja: ez a jelen Magyarország, az a terület, amely a trianoni feldarabolás után a történelmi országból megmaradt, illetve azok a kisebb magyar területek, amelyek a trianoni ország határai mentén (Biharban és Szatmárban, Beregszász környékén, Csallóközben, Mátyusföldön és Gömörben, végül a Vajdaság északi felében és a Tisza mentén), etnikai tekintetben az anyaországgal összefüggésben helyezkednek el.

Vannak aztán nagyobb magyar többségű területek, de már más népek által lakott vidékekbe ékelve: ilyen a Székelyföld, egykor négy vármegyéni, ma két és fél romániai megyéni (Hargita, Kovászna és Maros megye fele) területe, amelyen vagy nyolcszázézer magyar él, ilyen a kalotaszegi magyar falvak füzére Kolozsvártól nyugatra, és ezzel vége: minden más magyar, így Kolozsvár, Temesvár, Újvidék, Ungvár és Kassa magyarsága is valójában szórványban él, vagyis a maga városában vagy regionális körzetében kisebbségi közösséget alkot. Természetesen diaszpórában élnek a nyugati világban szétszóródott magyarok is: Nyugat-Európában, Észak- és Dél-Amerikában, valamint Ausztráliában.

A jelenben érvényesnek tekinthető statisztikai adatok szerint Erdélyben legalább öt-hatszázézer, az egész Kárpát-medencében (Szlovákiában, Kárpátalján, a Vajdaságban, Horvátországban, Szlovéniában és Burgenlandban) nagyjából további háromszázézer, a nyugati világban pedig körülbelül egymillió magyar él szórványokban. Ez így együtt nagyjából kétfélmillió ember, vagyis szinte minden hatodik magyar, akinek idegen nyelvű, más kultúrát hordozó népesség között kell leélnie az életét. Ez a szórványmagyarság folyamatosan ki van szolgáltatva az asszimiláció hatásának, csak töredékesen vannak saját oktatási intézményei, általában a kétnyelvűség (magyar-román, magyar-szlovák, magyar-ukrán, magyar-szerb, magyar-horvát, magyar-szlovén, magyar-angol, magyar-német és így tovább) körülményei között él, anyanyelvének használata mindinkább háttérbe szorul.

Az utóbbi száz esztendő leforgása alatt, és pedig nemcsak Trianon után, hanem például Erdélyben már a 18. században is, kiterjedt magyar vidékek süllyedtek le a szórványlét körülményei közé. És noha a dualizmus korának magyar kormányai óriási retorikával hirdették a magyar szupremáciát, és ezzel többnyire teljesen feleslegesen ingerelték a magyarság és a magyar állameszme ellen a hosszú évszázadok óta velünk együtt élő nemzeti kisebbségeket, alig tettek valamit annak érdekében, hogy például az erdélyi magyarság helyét tudjon állni a mindinkább növekvő (és egy Ady Endre számára már akkor a trianoni balvégzetet előre jelző) román etnikai fölényrel szemben. Ennek az etnikai fölénynek a részleges kiegyenlítésével vagy legalább kezelésével a legkevésbé sem törődtek a kiegyezés

és az első világháború között hatalmon lévő kormányok, holott éppen ötven esztendő, tehát történelmi mérték szerint is alkalmas idő állt volna rendelkezésükre ahhoz, hogy az erdélyi nemzetiségi kérdéssel egyáltalán kezdjenek valamit. Nem folytattak megfelelő telepítési politikát, amely például a székely népfelesleget megóvta volna a regáti kivándorlástól, és Erdélybe irányította volna, de nem törekedtek az erdélyi román társadalom megbékítésére és integrálására sem.

Többen és bizony joggal beszélnek arról, hogy a magyarság közép-európai térvésztesítésében igen nagy szerepet játszott az a máig folyamatos népszaporulatbeli deficit, amely lényegében ma is az 1945 körüli szinten tartja a magyarság létszámát. Talán kevesebben szóltak arról, hogy az állandósult vérvesztésnek van egy másik magyarázata is: a szórványmagyarok számának folyamatos növekedése és ezeknek a magyaroknak a szinte megállíthatatlan beolvadása a többségi nemzetekbe. Vagy másfél száz esztendővel ezelőtt a közép-európai régióban nagyjából két egyforma nagyságú nép élt, úgy nyolcmillió lélekszám körül: a magyarság a maga országterületén és a románság több államban (a két román fejedelemségben, Magyarországon, az Ausztriához tartozó Bukovinában és a cári Oroszország tartományát alkotó Besszarábiában). Azóta a Kárpát-medencei magyarság létszáma, amely az első világháborúig erősen emelkedett, nagyjából mindössze vagy huszonöt százalékkal növekedett (tíz és fél millióról tizenkét és fél millióra), a románságé pedig (Romániát és a Moldovai Köztársaságot tekintve) több mint megkétszereződött (tíz és fél millióról huszonhárom millióra). Ezt a drámai fejleményt nem csak a magyarság katasztrofális demográfiai helyzete (a népességszaporulat több mint elégtelen volta) okozza, hanem a magyar szórványok általánosan tapasztalható beolvadása, illetve a tömbmagyarság peremvidékének fokozatos szórványosodása is.

Nem kedvelem különösebben a politikai élet bizonyos szegmenseiben eluralkodó, önsajnálattól mozgatott nemzeti romantikát, azt azonban száraz tárgyilagossággal meg kell állapítanom, hogy a népszaporulatban történt folyamatos deficit az ugyancsak folyamatos szórványmagyar beolvadás (és az állandósult kivándorlás és emigráció) nélkül a románok létszámához hasonlóan ma mintegy huszonhárom millió magyarnak kellene élnie a Kárpát-medencében (Rákosi Jenő harmincmillióról álmódott!). Ehelyett tovább halad az a szórványosodás, amelyet politikai eszközökkel nyilvánvalóan semmiképpen sem lehet megakadályozni, és amely belátható időn belül ismét több százezres, ha nem milliós nagyságrendű etnikai veszteséget okozhat.

Következésképp a szórványmagyarság kérdésének felvetését és tanulmányozását nem lehet feleslegesnek és időszerűtlennek tekinteni. Igaz, a hivatalos magyarországi politika, és természetesen a nemzeti retorikával fellépő kormányzatok is, ezt a több mint kínos kérdést általában megkerülték, és a magyar kisebbségek védelmét célzó stratégiájukat szinte kizárólagosan a magyarság etnikai tömbjeinek gondozására alapozták. Nem volt igazán erőteljes érdeklődés a szórványgondozás iránt a kisebbségi magyarok politikai életében sem, kivéve talán Erdélyt, ahol a moldvai csángók kulturális gondozása körül mindig gyülekezett néhány intézmény és önkéntes, még Magyarországon is (például az író Beke Györgyre, a néprajztudós Halász Péterre és a jogász Atzél Endrére gondolok). Ugyancsak Erdélyben működik Vetési László református lelkész irányításával egy egyházi jellegű szórványalapítvány, amelynek, híreim szerint, a Kárpátoktól délre is vannak eredményei. A többi néma csend, a szórványmagyarok helyzetének a pusztá felmérésére sem történtek komoly kísérletek.

A magyar „szigettenger” következésképp történelmi értelemben szüntelenül veszélyeztetett. Az elmúlt közel nyolc évtizedben igen nagy magyar népcsoportok váltak le a magyarság „etnikai kontinenséről”, kényszerültek szórványlétre, majd szüntelenül fogyatkozva tűntek el a köröttük élő népek: románok, szlovákok, ukránok, szerbek vagy éppen németek, franciák, amerikaiak, dél-amerikai spanyolok tengerében. Nagyon vaknak kell lennie annak a társadalomkutatónak vagy politikusnak, aki nem veszi észre azt, hogy a történelmi erők (mind a Kárpát-medencében, mind a nyugati diaszpórákban) a szórványmagyarság lassú eltűnését

készítik elő. Fél évszázad múltán nemcsak ezen a kis Magyarországon leszünk jóval kevesebben (legalábbis a demográfusok sötét jóslatai szerint), hanem a Kárpát-medencében és a nagyvilágban is. A nagyjából tizennégymillió magyarból a szórványok végleges felszívódásával is eltűnhet vagy kétfélmillió.

A szórványokban élő magyarság helyzetével, további sorsával és jövőjével (már ha egyáltalán kívánjuk, hogy jövője legyen!) tehát foglalkozni kell. Ezen a téren a magyar politikának, közéletnek és kulturális életnek igen nagyok az adósságai. Még megfelelő felmérések sem készültek arról, hogy a szórványvidékeken hány magyar él, még kevésbé arról, hogy ezeknek a magyaroknak a maguk köznapi életében milyen szociális és kulturális kihívásokkal kell megküzdeniük, és miként vannak kiszolgáltatva az asszimilációs politika hol erőszakosabb, hol csak manipulatív eszközeinek. Stratégiai elképzelések pedig végképp nincsenek arról, hogy a diaszpórában élő magyarság anyanyelvi kultúráját és nemzeti identitását miképpen lehetne megtartani.

A több mint kétfélmillió szórványban élő magyar jövője valószínűleg egy kettős történelmi forogatókönyv szerint alakul. Ezt a forogatókönyvet azonban nem mi írjuk, sőt még csak nem is Bukarestben, Pozsonyban vagy Belgrádban készítik elő, hanem döntő módon az Európai Közösség és (kisebb mértékben) a NATO irányító központjaiban. A szórványmagyarság ügye ugyanis, vélhetőleg, ki van (lesz) szolgáltatva annak az integrációs folyamatnak, amelynek medrében a közép-európai térség történetének következő fél évszázada alakulni fog. A magyar szórványok nemzeti kultúrája és identitása csak azokban az országokban lesz védhető és fenntartható, amelyek előbb vagy utóbb helyet kapnak az integrációs folyamatban. Az európai integrációból kimaradó országokban, részben a magukra hagyottság, részben az óhatatlanul fellépő megalázottsági érzés következtében, minden bizonnyal erősödni fog az etnokratikus és etatista politika, és meg fog erősödni az amúgy is tapasztalható Európa-ellenesség és idegengyűlölet. Mindez nem fog kedvezni a kisebbségi magyarság fennmaradásának, sem a mára kialakult magyar-magyar kapcsolatrendszer fejlődésének. Mindezek következtében az európai nemzetek közösségébe most integrálódó (egyelőre magyarországi, szlovákiai és szlovéniai, később és remélhetőleg erdélyi és vajdasági, majd talán kárpátaljai) magyarság számára az egyik legnagyobb nemzetstratégiai feladatot a szórványmagyarság európai és nemzeti integrációja jelenti. Annak idején, a második világháború után a nagyromán és a csehszlovák politikai stratégiák egyik nagy álma a magyar kisebbségi közösségek gyors asszimilációja vagy még gyorsabb elüldözése volt. Szerencsére ezek az álmok nem váltak valóra, jóllehet a kisebbségi magyar közösségek valóban igen nagy vérvesztéseket szenvedtek a második világháború óta eltelt hat évtizedben. Ezeket a veszteségeket kell valamiképpen, többek között okos és határozott szórványvédelemmel megállítani.

A szórványmagyarság megtartása és szülőföldjén tartása igen alapos stratégiai felkészülést követel meg mindazoktól a magyarországi, illetve kisebbségi magyar politikai, gazdasági, egyházi, kulturális és civil társadalmi intézményektől és szervezetektől, amelyeknek a diaszpóra-politikában (igaz, ilyen még nincs, de lehetne, lennie kellene!) szerepe van. Ennek a stratégiai felkészülésnek egyaránt ki kell terjednie az aprólékos helyzetelemzésre, a szükséges tennivalók végiggondolására, gyakorlati megtervezésére és természetesen ezek elvégzésére. Minderről legközelebb szeretnénk szólni.

Forrás: Szabadság